

Kotikielen Seuran 80. toimikauden päättyessä

Avajaispuhe vuosikokouksessa 14. 3. 1956

Kotikielen Seuran 80. toimikautena ehti toteutumisvaiheeseensa eräs sen jäsenten harras toive, joka on vanhempi kuin seura itse. Kymmenisen vuotta ennen Kotikielen Seuran perustamista, v. 1867, kirjoitti Yrjö Koskinen Kirjallisessa Kuukauslehdessä, esitellessään juuri vihkoittain ilmestymään ruvennutta Lönnrotin Suomalais-Ruotsalaista Sanakirjaa, mm. näin: »Kun . . . joskus maailmassa kieleemme viljelys ja arvo on niin pitkälle ehtinyt, että Suomen kansalle on sanakirja valmistettava oman kielen oikeaa käsittämistä ja käyttämistä varten, silloin tietysti semmoinen teos on tehtävä suomesta suomeksi, niinkuin muissakin sivistyneissä kielissä on tapana. Toinen suuri tarve, josta jo ulkomailta alkaa vaatimuksia kuulua, on semmoisesta suomenkielen sanakirjasta, joka sopisi oppineen maailman, varsinkin kielen-tutkijain käytettäväksi.» Edellinen noista Yrjö Koskisen uneksimista teoksista on parhaillaan toteutumassa Nykysuomen sanakirjana, jälkimmäisellä hän tarkoitti etymologista sanakirjaa, jommoista varmaan moni valpas henki jo ennenkin tässä maassa ja — kuten Koskinen sanoo — myös ulkomailla oli kaivannut ja jommoinen nyt, noin 90 vuotta tuon Kirjallisessa Kuukausilehdessä esitetyn puheenvuoron jälkeen, on muuttumassa toiveesta tosiasiaksi, kun Suomen Akatemian jäsenen professori Y. H. Toivosen »Suomen kielen etymologisen sanakirjan» ensimmäinen, 230-sivuinen nide ilmestyi v. 1955 Suomalais-ugrilaisen Seuran Lexica-sarjassa ja tutkimuslaitos »Suomen suvun» julkaisuna n:o III.

Tässä yhteydessä meidän on syytä v. in lausua julki kaikkien kieleemme

tuntemuksen ja tutkimuksen ystävään kiittolisuus siitä, että tämän välttämättömän tarpeellisen kansallisteoksen ensimmäinen kolmannes on jo elävin silmin nähtävissä ja että teokselle leimanantaviin piirteisiin kuuluu teknillisesti korkeatasoinen suoritus, sen aineiston kauas eri kieliiin ulottuva tosi tieteellinen perusteellisuus ja etenkin äännehistoriallisen puolen loistava hallinta. Voi huoletta ennustaa, että Suomen kielen etymologisen sanakirjan olemassaolo, teoksen, johon on tavallaan tiivistetty monen edellisen sukupolven tutkijain paras tieto äidinkielestämme, on inspiroiva sanastontutkimuksemme uuteen ja hedelmälliseen kehitysvaiheeseen. Kaikki suomen kielen selvittäjät ovat tästä puoleen edeltäjiään paljon onnellisemmassa asemassa Yrjö Heikki Toivosen raskaan raivaajantyön tuloksien perillisinä.

Tänä samana täyttymyksen vuotena professori Toivosen kynästä on kirvonnut toinenkin lahja suomen kielen harrastajille: »Sana sanasta, kaksi parhaasta», uusi kokoelma kieli- ja kulttuurihistoriallisia esseitä, jatkoa saman tekijän kymmenkunta vuotta sitten ilmestyneeseen kokoelmaan »Sanat puhuvat». Erityisesti opiskelevaa nuorisoomme voi onnitella siitä, että sen mahdollisuudet saada omalla kielellään tutustua korkeatasoiseen, monenlaisia virikkeitä antavaan yleis-tajuiseen lingvistis-etnologiseen tutkimukseen täten ovat taas lisääntyneet.

Äännehistoriallinenkin kirjallisuutemme on pitkästä aikaa viime vuonna saanut merkittävän lisän dosentti *Veikko Ruoppilan* »Äyrämöismurteiden äännehistoriassa». Tämä suureksi osaksi tekijän omalla kenttätyöllään

keräämiin lähteisiin perustuva koltmattasataasivuinen teos selvittelee tärkeätä, nopeaan häviöön tuomittua ryhmää Viipurin kaakkoispuolella Suomenlahden perukan reunamilla puhuttuja karjalaismurteita ja täyttää siis huomattavan osan sitä kauan ammottanutta aukkoa, että meiltä puuttuu suomen kielen kaakkoismurteiden äännehistoria. Toivottavasti sama äyrymöismurteiden ripeä selvittäjä voi lähiaikoina suunnata vastaavanlaisen valonheittimensä myös Laatokan-karjalaisiin murteisiin, jotka niinikään ovat juurettomina kohta enää vain paperilla eläviä.

Apulaisprofessori *R. E. Nirvi* on katsauskaudemme kuluessa liittänyt kielitieteelliseen kirjallisuuteen harvinaisen mielenkiintoisen satakunta-sivuisen leksikaalis-etnologisen tutkimuksen »Sanoja ja käyttäytymistä» (I osana laajemmaksi suunniteltua sarjaa). Lukijan on suorastaan jännittävää seurata Nirvin runsaasti uutta, jopa yllättävää asiatietoa paljastavia semanttis-etymologisia retkeilyjä. Parin kolmen vuosikymmenen kuluessa olennaisesti lisääntyneet murreaineskokoelmamme ovat taas tässäkin taupauksessa kantaneet kaunista hedelmää.

Seuramme ohjelmaan alusta alkaen kuuluneen kansanperinteentutkimuksenkin alalta on nyt päättynyt 80:s toimivuosi tuottanut varmaan pysyväarvoiseksi merkittävän uuden teoksen, professori *Martti Haavion* »Kansanrunojen maailmanselityksen». Tämä puolituhatsivuinen kirja, jota alan tuntijat ovat pitäneet tekijänsä runsaan tuotannon tähänastisena huippuna, on jo tutkimusmenetelmältään ainakin meillä ainoalaatuinen, vähäpätöisen näköisiä pie-

niä kansanlaulelmiakin uudesta, peräti mielenkiintoisesta ja laajasta näkökulmasta katsova. Teos tarjoaa tosiaan, mitä sen nimi lupaa: kansanrunoissa kuvastuvan alkukantaisen maailmankatsomuksen syvällistä tulkintaa.

Arvoisat kuulijat. Jos yhteiskuntamme tämänhetkinen tilapäinen hiljaiselo ei olisi esteenä, se seura, jonka talon suojissa parhaillaan olemme koolla, viettäisi huomenna yliopiston aulassa juhlallisin muodoin olemassaolonsa 125-vuotismuistoa. Kotikielen Seura on kaiken ikänsä saanut kokea tämän arvovaltaisen tieteellisen seuran taholta aulista myötämielisyyttä, etenkin aikakauslehdellemme *Virttäjälle* yli puolen vuosisadan ajan eri tavoin suodussa tuessa, joka monesti on ollut lehden hengissäpysymiselle ratkaisevaa laatua, ja viime vuosikymmeninä sitenkin, että seuramme kokoukset on sallittu pitää tässä isänmaamme arvokkaimpiin kuuluvassa historiallisessa salissa. Kun lisäksi tiedämme, mikä olennainen osuus Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralla on aina ollut juuri niidenkin kansallisten pyrkimysten toteuttamisessa, jotka meidän vaatimaton ylioppilasyhdistyksemme on itselleen omaksunut — SKS:han on esim. julkaissut valtaosan siitä, mitä suomen kielellä on suomen kieltä ja muuta suomalaista hengenperintöä koskevaa tutkimusta painatettu —, on nimenomaan Kotikielen Seuralla tänä viidennen vuosisadanneljänneksen aattoiltana tässä isäntäseuran omassa tyysijassa erityinen syy ja ilo tervehtiä 45 vuotta vanhempaa veljeänsä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa ja kohdistaa siihen lämpimät, kiitolliset ajatuksensa.

LAURI HAKULINEN